

**“ปัญหาของประชาธิปไตย:
เอกลักษณ์, เสี่ยงข้างมาก,
สิทธิและความยุติธรรม”**

โดย

ดร.เกษียร เตชะพีระ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เอกสารวิชาการหมายเลข 3

โครงการ “บรรยายสาธารณะ-ตลาดวิชา- มหาวิทยาลัยประชาชน

30 ปี 14 ตุลา กับประชาธิปไตยไทย” 2516-2546

รายนามคณะกรรมการบริหาร
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

นายเสน่ห์ จามริก	ประธาน
นางเพ็ชรี สุมิตร	รองประธาน
นางสาวกุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการ
นายธเนศ อภรณ์สุวรรณ	กรรมการ
นายรังสรรค์ ธนะพรพันธ์	กรรมการ
นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์	กรรมการ
นายวิทยา สุจิตอนารักษ์	กรรมการ
นายเกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม	กรรมการ
นางสาวศรีประภา เพชรมีศรี	กรรมการ
นางสาวศุภลักษณ์ เลิศแก้วศรี	กรรมการและเหรัญญิก
นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ	กรรมการและเลขานุการ
นายธำรงค์ดี เพชรเลิศอนันต์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายทรงยศ แนวหงษ์	กรรมการและผู้จัดการ

“ปัญหาของประชาธิปไตย: เอกลักษณ์, เสี่ยงข้างมาก, สิทธิและความยุติธรรม”¹

โดย รศ. ดร. เกษียร เตชะพีระ
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

-เนื้อหาแบ่งเป็น :-

- ๑) เกริ่นนำ น. ๑
- ๒) ตรรกะและกลไกของระบอบประชาธิปไตย น. ๒
- ๓) สิทธิและความยุติธรรมในกรอบประชาธิปไตย น. ๕
-ตารางแนวคิดเรื่องสิทธิและความยุติธรรม ๔ แบบ น. ๑๐
- ๔) นอกกรอบประชาธิปไตยออกไป น. ๑๒

๑) เกริ่นนำ

-ประชาธิปไตยขึ้นชื่อว่าเป็นรูปแบบการปกครองที่เลวน้อยที่สุดในบรรดา
รูปแบบการปกครองทั้งหลาย² ในสภาพปัจจุบันที่รูปแบบการปกครอง

---

¹ ปรับปรุงจากคำอภิปรายนำเสวนาหัวข้อ “ระบอบการปกครองยุติธรรมหรือ?”
ในโครงการชั้นเรียน “ว่าด้วยความยุติธรรม” จัดโดยมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน ณ มหา
วิทยาลัยเที่ยงคืน ซอยห้วยแก้ว 3 (หลังโรงแรมเชียงใหม่ภูคำ), ๑๒ ก.ค. ๒๕๔๖,
๑๔.๐๐-๑๖.๐๐ น.

² มาจากคำปราศรัยในสภาสามัญของเซอร์ วินสตัน เชอร์ชิล อดีตนายกรัฐมนตรี
อังกฤษ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๔๗ ว่า: - “Democracy is the worst
form of Government except all those other forms that have been tried
from time to time.” อ้างใน Antony Jay, ed., *The Oxford Dictionary of
Political Quotations* (Oxford: Oxford University Press, 2001), p.83.

ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน (representative democracy) ตั้งมั่นในบ้านเมืองเราระดับหนึ่งภายหลังผ่านการลุกขึ้นสู้ของนักศึกษาประชาชน ๑๔ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๑๖ มา ๓๐ ปีและทำท่าจะยั่งยืนสืบไปในอนาคตที่เล็งเห็นเบื้องหน้า จึงน่าจะลองสำรวจด้านที่เป็นปัญหาของประชาธิปไตยดูบ้างว่า “ความเลว” ที่ว่าเลวน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับรูปแบบการปกครองอื่นของประชาธิปไตยนั้นมีอะไรและเป็นอย่างไรบ้าง?

- เพื่อนมิตรชาวมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน เชียงใหม่ ได้ช่วยตั้งธงคำถามเป็นประเด็นให้เมื่อเร็วๆ นี้ว่า = “**การเมืองการปกครองในระบอบตัวแทน และประชาธิปไตย เป็นกลไกที่เอื้อต่อความยุติธรรมได้จริงหรือไม่?** และในสังคม**พหุวัฒนธรรม**นี้ เราจะเข้าใจเรื่อง**สิทธิและความยุติธรรม**สำหรับ**คนกลุ่มต่างๆ** อย่างไร?”³

- เห็นธงคำถามแล้ว ผมก็นึกถามกลับว่า: - ความยุติธรรมบรรลุได้โดยระบอบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน (representative democracy) หรือ? และเอาเข้าจริงความยุติธรรมบรรลุได้โดยการเมืองการปกครอง (politics & government) ไหม? มากน้อยเพียงใด?

๒) ตรรกะและกลไกของระบอบประชาธิปไตย

- ขอเริ่มโดยตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับแง่มุมต่างๆ ของตรรกะและกลไกแห่งระบอบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน (representative democracy) โดย

---

³ แนวคิดเบื้องหลังคำถามข้างต้นดูจะเกี่ยวพันกับบทความของศาสตราจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ เรื่อง “พื้นที่ทางการเมืองหลังสมัยใหม่” ซึ่งลงพิมพ์ใน มติชนสุดสัปดาห์ รวดเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ปีนี้

แบ่งเป็น ๓ หัวข้อใหญ่ๆ คือ -

- ๑) การปกครองในระบอบผู้แทน (representative government)
- ๒) ประชาธิปไตย (democracy)
- ๓) รัฐธรรมนูญ/นิติรัฐ/ศาลตุลาการ (constitutional state/the rule of law/judiciary)

- ๑) การปกครองในระบอบผู้แทน (representative government)
-> ปัญหาเอกลักษณ์ (Identity/identification)

- ตรงกำเนิดในโลกตะวันตก เป็นเรื่องของชนชั้นขุนนางเจ้าที่ดินเลือกตั้งผู้แทนไปเป็นสภาคอยถ่วงอำนาจสัมบูรณ์ของกษัตริย์

- แต่ต้นระบอบผู้แทนจึงมีลักษณะชนชั้น (class character) และความสัมพันธ์ระหว่างผู้แทนกับผู้เลือกตั้ง (the electorate) ดำเนินไปบนพื้นฐานความไว้วางใจ (trust) ด้วยสังกัดชนชั้นเดียวกัน ฉะนั้นเมื่อขยายประชาธิปไตยไปสู่ประชาชนทุกชนชั้นในชาติให้มีสิทธิเลือกตั้งทั่วหน้า (universal suffrage) จึงเป็นการปลดปล่อยผู้แทนจากพันธกรณีต่อเจตจำนงเฉพาะของกลุ่มชนผู้เลือกตั้งตนในทางหลักการ กลายเป็นผู้แทนของประชาชนทั้งชาติ ขึ้นต่อเจตจำนงทั่วไปของมหาชนแทน ในทางกลับกันก็เกิดปัญหาว่าในความสัมพันธ์ข้ามชนชั้นระหว่างผู้แทนกับผู้เลือกตั้งต่างชนชั้นกัน, ความไว้วางใจ (trust) ก็ไม่มั่นคง

- ในแง่การเมือง ระบอบผู้แทนนำไปสู่ pacification as against militancy; depoliticization as against active citizenship ในหมู่ประชาชนพลเมือง โดยการทำงานของมัน ⁴

---

⁴ ข้อสังเกตแหลมคมของ Benedict Anderson ใน "Elections in Southeast Asia," *The Spectre of Comparisons: Nationalism, Southeast Asia, and the World* (London: Verso, 1998), pp.265-84.

-ตรรกะของกลไกเลือกตั้งผู้แทนราษฎรในสังคมประชาธิปไตยยังนำไปสู่การแปลงเอกลักษณ์ (identity transformation) กล่าวคือเกิดการสลาย ~~เอกลักษณ์กลุ่ม-พรรค-ชุมชน-อาชีพ-บรรษัท-เพศ-ชาติพันธุ์ ฯลฯ~~ ลงไปเป็นปัจเจกบุคคล (atomization) แล้วสร้าง **เอกลักษณ์ชาติ** ขึ้นอีกที่ผ่านหีบบัตร (nationalization) ในกระบวนการเลือกตั้งนั่นเอง⁵

-ในทางสัญลักษณ์และในทางปฏิบัติการเลือกตั้ง สมมุติเสมือนหนึ่งเราลาออกจากการเป็นตัวเองในหลากหลายด้านแบบพหุลักษณะชั่วคราว คือลาออกจากเอกลักษณ์อื่นๆ ประดามี, เข้าคุกกลายเป็นอะตอมปัจเจกเดี่ยวดายชั่วคราว ทำอะไรลำพังที่รู้เห็นคนเดียว ห้ามคนอื่นสอดแทรกสอดรู้สอดเห็น (เหมือนอีในช่องบัสสาวะเฉพาะบุคคลในส้วมสาธารณะ) - ใช้สิทธิอธิปไตยของบุคคลเลือกผู้อื่นไปใช้อำนาจอธิปไตยนั้นแทนตัว, ซึ่งพอต่างคนต่างเลือกเสร็จก็ไปผสมนับรวมตามหลักคณิตศาสตร์การเมือง “เมื่อคนเราเท่ากัน อำนาจย่อมเกิดจากตัวเลข”⁶ กลายเป็น -> คณะผู้แทน - ของใคร? - ไม่ใช่ของเราคนใดคนหนึ่งคนเดียวเลย แต่ของ “ชาติ”, คล้ายแยกเป็นปัจเจกปากท่อ แล้วรวมกลายเป็นชาติปลายท่อ, ซึ่งผู้แทนของ “ชาติ” จะเป็นผู้กุมผู้ใช้อำนาจอธิปไตยส่วนพวกเราแต่ละคนก็แยกย้ายกลับสังกัดกลุ่ม พรรค ชุมชน อาชีพ บรรษัท เพศ ชาติพันธุ์ ฯลฯ อันเป็นพหุเอกลักษณ์ (multiple identities) ตามเดิม ฝากชาติบ้านเมืองและอำนาจอธิปไตยไว้ให้กับผู้แทนของ “เรา”

---

⁵ ประเด็นนี้นำมาจาก Norberto Bobbio, *Liberalism and Democracy*, Martin Ryle & Kate Soper, trans., (London: Verso, 1990), pp.28-29. ตรรกะดังกล่าวแสดงออกชัดในงานเขียนคลาสสิกเกี่ยวกับทฤษฎีประชาธิปไตยเรื่อง *Du Contrat Social ou Principes Du Droit Politique* ของ Jean-Jacques Rousseau โดยเฉพาะ Livre II, Chapitre III: Si la volonté générale peut errer โปรดดู Jean-Jacques Rousseau, *Œuvres politiques*, Gérard Maitre, ed., (Paris: Le Livre de Poche, 1992), pp.238-39.

⁶ ดูข้อถกเถียงโดยพิสดารใน Kasian Tejapira, “The Question of Minorities.” *Items*, 52:4 (December 1998), 81-82.

- ๒) ประชาธิปไตย (democracy) -> ปัญหาเสียงข้างมาก (majority/majoritization)

-ใครนับเป็น “ประชาชน” ผู้มีสิทธิ์ร่วมส่วนใช้อำนาจอธิปไตย? ⁷

-ปัญหา majority rule/minority right

-ในประสบการณ์ของไทยและของโลกมี elite-manipulated, controlled & guided democracy จน majority rule ไม่ปรากฏเป็นจริง คือ elite minority คุมเกมเบี่ยงหลัง บิดเบือนเจตนา majority will ชักนำผลลัพธ์ลงเอยให้เป็นไปตามที่ตนประสงค์ได้ (e.g. กรณีลี้ลับเปลี่ยนชื่อนายกฯ ระหว่างการเดินทางไปทูลเกล้าฯ ถวายของประธานสภาผู้แทนราษฎร อาทิยศ อุไรรัตน์ จาก พล.อ.อ. สมบุญ ระหงษ์ ตาม parliamentary majority ไปเป็นอานันท์ ปันยารชุน ตาม....?) ⁸

-ในทางกลับกัน ก็มีปัญหา majority กดขี่เล่นงานลิดรอนสิทธิเสรีภาพ minorities, อาจเกิดระบอบทรราชของเสียงข้างมาก (tyranny of the majority) ⁹ หรืออย่างเบาก็ระบอบประชาธิปไตยไม่เสรี (illiberal democracy) ¹⁰

---

⁷ นี่เป็นปัญหาหลักในการพัฒนารัฐ-ชาติสมัยใหม่บนฐานคติประชาธิปไตย โปรดดู Michael Mann, “The Dark Side of Democracy: The Modern Tradition of Ethnic and Political Cleansing,” *New Left Review*, 235 (May/June 1999), 18-45.

⁸ ดังเป็นรหัสเรียกกันในภาษาการเมืองสื่อมวลชนว่า “ฟ้าผ่า” ดู เกษียร เตชะพีระ, “ความพิเศษของประชาธิปไตยไทย,” *ถิ่นกาขาว: เศรษฐกิจการเมืองไทยใต้เงาไอเอ็มเอฟ* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๒), หน้า ๑๕๕-๕๙.

⁹ ดูข้อถกเถียงเพิ่มเติมใน เกษียร เตชะพีระ, “ประชาธิปไตยไม่ใช่ทรราชของเสียงข้างมาก,” *มติชนรายวัน*, ๒๔ มี.ค. ๒๕๔๖, น.๖.

¹⁰ Fareed Zakaria, *The Future of Freedom: Illiberal Democracy At Home and Abroad* (New York: Norton, 2003).

-การปรากฏตัวของ majority will ในระบบประชาธิปไตย นอกจากผ่านกระบวนการเลือกตั้ง/แปลงเอกลักษณ์แล้ว (ซึ่งแปลว่าทางเดียวที่คุณจะเป็น majority ได้คือปรากฏตัวในรูปชาติ, เป็น majority ของ “ชาติ”, ไม่งั้นคุณไม่มีทางเป็น majority ในระบอบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนได้) ก็ต้องผ่านสื่อมวลชนหรือ mass media เป็น mediated appearance (ลองนึกภาพการเรียกประชุม ๒๓ ล้าน ๙ แสน ๕ หมื่น ๙ พันคนพร้อมกันเพื่อ vote ให้เห็น majority ก็จู้จี้กันที่ไม่มีวันที่เราจะเห็น majority ได้ด้วยตาเปล่าเลย)

-เปิดเป็นช่องให้ - ด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการรวมศูนย์ผูกขาดของทุน - สามารถผูกขาดสื่อและสร้างฉันทานุมัติขึ้นได้ (media monopoly + manufacturing of consent) ¹¹

-majoritization & nationalization of elite interest ผลประโยชน์ของชนชั้นนำส่วนน้อยถูกทำให้กลายเป็นเสียงข้างมากและผลประโยชน์ของ “ชาติ”

-minoritization & denationalization of dissent ความเห็นต่างถูกทำให้กลายเป็นเสียงข้างน้อยและไม่ใช่ผลประโยชน์ของ “ชาติ”

-ความหลากหลายของคติ “ความยุติธรรม” ในบุคคล กลุ่มและชุมชนต่างๆ ในสังคมพหุลักษณะคือสะท้อนถึงอำนาจการเมืองอย่างไร? จะกลายเป็นเสียงข้างมากและ national will ได้อย่างไร?

---

¹¹ ข้อถกเถียงพิสดารในส่วนนี้ได้ใน เกษียร เตชะพีระ, “รัฐธรรมนูญกับวัฒนธรรมการเมืองปฏิบัติปฏิรูป: ๒) วัฒนธรรมเสียงข้างมากเสมือนจริง,” มติชนรายวัน, ๑๔ มี.ค. ๒๕๔๖, น.๖.

- ๓) รัฐธรรมนูญ/นิติรัฐ/ศาลตุลาการ (constitutional state/
the rule of law/judiciary) -> ปัญหาสิทธิ (rights)

-ระบอบรัฐธรรมนูญหรือนิติรัฐ = การปฏิเสธ ~~ABSOLUTISM~~ ไม่ว่าของ
กษัตริย์ เผด็จการทหาร พรรคที่อ้างว่ากุมลัทธิธรรม นักบวช หรือกลุ่มทุนธุรกิจ¹²

= limited government or government with limited power,
whose power is limited by civil rights according to the constitution
which is a kind of social contract among free & equal individuals
to form society and obey majority will (pactum societatis) and
with their representatives to form government (pactum
subjectionis)

-กรรมกรคุมเส้นกันจำกัดอำนาจรัฐด้วยสิทธิพลเมืองคือศาลสถิต
ยุติธรรม, **ความยุติธรรมทางการเมือง**ในระบอบรัฐธรรมนูญคือสองฝ่ายทั้ง
รัฐบาลและประชาชนเคารพเส้นนั้น รัฐบาลไม่ล้ำเส้นลิดรอนสิทธิ, พลเมือง
ไม่ก่อกบฏโค่นรัฐบาลหรือจลาจลทำลาย law & order

-ถ้าเส้นนี้ถูกล่วงล้ำละเมิดโดยรัฐบาล เท่ากับสัญญาประชาคมถูกฉีก
รัฐบาลเปลี่ยนจากรัฐธรรมนูญและนิติรัฐกลับเป็น ABSOLUTISM อีก.....ตาม
หลักปรัชญาเสรีประชาธิปไตย = return to the state of nature, ทุกคน
มีสิทธิป้องกันร่างกาย ชีวิตและทรัพย์สินของตัวเองตามธรรมชาติ, ยิ่งกว่านั้น
ยังถือเป็น state of war between tyranny vs the people ด้วย ประชาชนมีสิทธิโดยธรรมชาติที่จะอุทธรณ์ต่อสวรรค์.....

---

¹² ข้อถกเถียงเรื่องรัฐธรรมนูญและนิติรัฐหรือหลักนิติธรรมในส่วนนี้ นอกจาก
บทความ “ประชาธิปไตยไม่ใช่ทราชของเสียงข้างมาก” ที่อ้างถึงข้างต้นแล้ว โปรดดู
เกษียร เตชะพีระ, “สัญญาประชาคม,” มติชนรายวัน, ๑๐ ม.ค. ๒๕๔๖, น.๖; “ที่เรียก
ว่าอนาธิปไตย,” มติชนรายวัน, ๑๗ ม.ค. ๒๕๔๖, น.๖; และ “ศัพท์เสรีประชาธิปไตย,”
มติชนรายวัน, ๑๔ ก.พ. ๒๕๔๖, น.๖.

๓) สิทธิและความยุติธรรมในกรอบประชาธิปไตย

-พิจารณาแง่กลไกของระบบ คำตอบต่อคำถามว่า: - “การเมืองการปกครองในระบบตัวแทนและประชาธิปไตย เป็นกลไกที่เอื้อต่อความยุติธรรมได้จริงหรือไม่? จบแค่นี้ **รัฐที่ยุติธรรมคือรัฐที่เคารพเส้นสิทธิของประชาชน และปฏิบัติพันธะหน้าที่ที่พึงมีต่อประชาชน (อาทิ คุ้มครองความปลอดภัย และสวัสดิภาพในชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินของประชาชน) ตามสัญญาประชาคม**¹³ อย่างไรก็ตาม ในกรอบดังกล่าว มีความหลากหลาย (variations) ของคำตอบต่างๆ ที่แต่ละแนวคิดการเมืองให้ว่าความยุติธรรมอยู่ตรงไหน? -> ขึ้นกับว่าเส้นสิทธิถูกลากขึ้นที่ใดและมีลักษณะอย่างไร?

-ว่ากันว่าใจหทัยประจำวิชารัฐศาสตร์คือ Who gets what, when, how? (Harold Lasswell, ค.ศ.๑๙๓๖) กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือการเมืองเป็นเรื่องที่ว่าด้วย the authoritative allocation of value (David Easton, ค.ศ.๑๙๖๙)¹⁴ คำถามเรื่อง “ความยุติธรรม” ในกรอบของระบอบการเมืองการปกครองหนึ่งๆ จึงน่าจะเป็นว่า “การจัดสรรคุณค่าและทรัพยากรใน

---

¹³ Christopher W. Morris, “Chapter 6 Justice,” *An Essay on the Modern State* (Cambridge: Cambridge University Press, 2002), p. 137. หลักความยุติธรรมสำคัญยิ่งต่อรัฐและสถาบันการเมืองสมัยใหม่ตั้งแต่ John Rawls (ค.ศ. ๑๙๒๑-๒๐๐๒) นักปรัชญาการเมืองคนสำคัญที่สุดในครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ชาวอเมริกันเปรียบว่า: - “ความยุติธรรมเป็นคุณธรรมอันดับแรกของสถาบันสังคมในทำนองเดียวกับที่สังคมนิยมเป็นคุณธรรมอันดับแรกของระบบความคิด” ดู John Rawls, *A Theory of Justice* (Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press, 1999), p.3.

¹⁴ อ้างใน Stephen D. Tansey, *Politics: The Basics* (London and New York: Routledge, 1995), p. 5.

**สังคมการเมืองหนึ่งๆ นั้นเป็นธรรมหรือไม่?” และ “อะไรคือระเบียบการ
จัดสรรคุณค่าและทรัพยากรที่เป็นธรรมในสังคม?”**

-ในกรอบของ modern representative democracy ซึ่งตั้งอยู่บนฐานคติมานุษยวิทยาปรัชญาแบบหนึ่ง, มองธรรมชาติมนุษย์แบบหนึ่ง, มองผู้ที่จะกลายเป็น “ผู้ทรงสิทธิ์ตามธรรมชาติและผู้มีสิทธิ์กระทำการทางการเมืองได้” แบบหนึ่ง (ซึ่งไม่ใช่มนุษยชาติทั้งหมดและไม่ใช่ทุกมิติของความเป็นมนุษย์), ได้มีการพยายามนำเสนอคำตอบต่อปัญหา “ความยุติธรรม” ในกรอบการเมืองการปกครองอย่างไรบ้าง? (ดูตาราง)¹⁵

---

¹⁵ ข้อมูลแนวคิดส่วนหนึ่งในการเรียบเรียงตารางนี้ได้จาก สตีเวน ลูคส์, ภาวิ
ทัตผจญภัย: นิยายปรัชญาการเมือง, เกษียร เตชะพีระ, แปล, (กรุงเทพฯ: โครงการ
จัดพิมพ์คบไฟ, ๒๕๕๑); และ Ronald Dworkin, “Chapter 13: Philosophy and
Politics: Dialogue with Ronald Dworkin,” in Bryan Magee, *Men of Ideas:
Some Creators of Contemporary Philosophy* (Oxford: Oxford University
Press, 1982), pp. 209–28.

ตารางแนวคิดเรื่องสิทธิและความยุติธรรม ๔ แบบ

แนวคิดการเมือง	ค่านิยมหลัก	ธรรมชาติมนุษย์	ระเบียบการจัดสรรคุณค่าและทรัพยากรที่เป็นธรรมในสังคม	ท่าทีต่อสิทธิ
<p>๑) ซ้าย/สังคมนิยม-คอมมิวนิสต์ (กรรมมาชีพนครในภาวะขัดแย้ง)</p>	<p>needs & equality; differences on the basis of abundance</p>	<p>คนเป็น natural being, social being, historical being & species being; species being as category of possibilities</p>	<p>หากมนุษย์ไม่ได้รับการสนอง needs และโอกาสพัฒนาศักยภาพของแต่ละคนให้เบิกบานเต็มที่อย่างเสรีโดยเสมอหน้าทั่วถึงกัน = ไม่ยุติธรรม, เกิดจากชุดริตมูลค่าส่วนเกินระหว่างชนชั้นบนฐานกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินเอกชน, ทางออกคือระบบที่สนอง needs, และเปิดโอกาสให้บุคคลพัฒนาศักยภาพอย่างเสรี บนฐาน material abundance โดยยกเลิกกรรมสิทธิ์เอกชน พัฒนาผลการผลิต; From each according to his/her ability, to each according to his/her work (ยังไม่เท่าเทียม สังคมยังมี bourgeois rights but without bourgeoisie) -> From each according to his/her ability, to each according to his/her needs</p>	<p>ไม่มีภาษา "สิทธิ" ในฐานคติทฤษฎี, สิทธิเป็นปรากฏการณ์ประวัติศาสตร์ที่มีเงื่อนไขแน่นอนของมัน และจะสูญสลายไปในที่สุด</p>
<p>๒) ขวา/เสรีนิยมใหม่ (อิสราเสรีนครในภาวะขัดแย้ง)</p>	<p>merit & desert; differences + inequality</p>	<p>ปัจเจกบุคคลกลวงเปล่าไร้รากไร้ชุมชน; ธรรมชาติคนมีความสามารถและได้ตีไม่เท่ากัน; สันดานคนมีด้านเลว ใต้ต่ำ, ไม่อาจ enlightened ได้หมด</p>	<p>สังคมนิยมคือสังคมนิยมที่เปิดโอกาสให้บุคคลแข่งขันเท่ากัน แต่ผลมันปลายมีแพ้/ชนะ รวย/จนแตกต่างกันไปตามความสามารถที่แตกต่างกันอย่างเสมอหน้า ผ่านกลไกตลาดเป็นตัวตัดสินสุดท้าย, ไม่ใช่อำนาจเฉลี่ยทรัพย์สินบังคับให้คนเท่ากันอันเป็นการฉ้อโกงคนยากไร้ นั่นก็เป็นธรรมแล้ว</p>	<p>เคารพยึดมั่นสิทธิของปัจเจกบุคคลสุดกว่าเป็นสิทธิศักดิ์สิทธิ์โดยธรรมชาติ</p>

แนวคิดการเมือง	ค่านิยมหลัก	ธรรมชาติมนุษย์	ระเบียบการจัดสรรคุณค่าและทรัพยากรที่เป็นธรรมในสังคม	ท่าทีต่อสิทธิ
๓) ประชาธิปไตย/ ประโยชน์นิยม (ประโยชน์นครใน ภาวะที่ผสมจนุภัย)	social utility, equality, sameness	ผู้ผลิต+บริโภคหน่วย ความสุขที่คำนวณ ได้	ถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งตามหลัก the greatest happiness of the greatest number; ส่วนรวมคือ national majority, บุคคลและส่วนน้อยต้องเสียสละให้ส่วน รวม, มีช่องให้เกิด technocracy	ไม่เชื่อหลักสิทธิ ศักดิ์สิทธิ์โดย ธรรมชาติของ บุคคล, มีแต่ สิทธิตาม กฎหมายที่ยกเลิก เพิกถอนได้เพื่อ ส่วนรวม
๔) เสรีนิยม คลาสสิก หรือ ประชาธิปไตย สังคม (social demo-cracy) (เสมอภาคคน ใน ภาวะที่ผสมจนุ ภัย)	individual independence & dignity & dignity tempered by social needs & equality	ปัจเจกบุคคลลง เปล้าไร้รากไร้ชุมชน	สังคมยุติธรรมคือสังคมที่ไม่ยึดยึดบังคับวิถีชีวิตที่ดีให้แก่ บุคคลใด หากเปิดให้บุคคลเลือกดำเนินวิถีชีวิตที่ดีตามที่ตนเชื่อ และปรารถนาได้อย่างเสรี ไม่ใช่อำนาจรัฐกีดกันหวงห้าม, ไม่ปฏิเสธโอกาสและเสรีภาพนี้ไม่ว่าแก่ใคร, นั่นหมายความว่า การเปลี่ยนแปลงการจัดสรรทรัพยากรที่ยังทำให้สังคมแตกต่าง เหลื่อมล้ำกันออกไป หรือนัยหนึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจใด ๆ ที่เอื้อประโยชน์ให้บางคนบางกลุ่มร่ำรวยมั่งคั่งขึ้นกว่าคนอื่นใน สังคม จะพึงทำได้ก็ต่อเมื่อมันไม่ไปลดรอนทำลายฐาน ทรัพยากรอันเป็นเงื่อนไขของวิถีชีวิตที่พึงปรารถนาของกลุ่ม ชนยากไร้ที่สุดของสังคม ตรงกันข้ามมันควรต้องทำให้วิถีชีวิต แบบที่เขาเลือกและปรารถนาดีขึ้น มันคงขึ้น มิฉะนั้นก็ไม่ควร ทำ ไม่ควรพัฒนา เพราะไม่ยุติธรรม	จัดลำดับความ สำคัญเรื่องสิทธิ ดังนี้ : - 1) civil/ political rights 2) economic equality 3) economic rights

๔) นอกกรอบประชาธิปไตยออกไป

-กรอบของวาทกรรมและ dogma การเมืองสมัยใหม่/เสรีประชาธิปไตย ทำให้เห็นความยุติธรรมบางแบบดังกล่าวข้างต้น แต่ก็ทำให้ไม่เห็นความยุติธรรมแบบอื่น ๆ

-the “man” of human-rights discourse ปรากฏใน ๓ ลักษณะ:¹⁶

๑) Individual (unique & indivisible) บอดต่อความสัมพันธ์เชิงครอบครัว ชุมชน ชนชั้น ประชาชาติ และความยุติธรรมในแง่มุนั้น

๒) sovereign subject (creator & legislator) บอดต่อความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสังคม และความยุติธรรมในแง่มุนั้น

๓) person (spirit incarnate) บอดต่อความสัมพันธ์กับบรรพธรรมในเรื่องอนัตตาหรือการหลุดพ้นทางจิตวิญญาณ และความยุติธรรมในแง่มุนั้น

---

¹⁶ Alain Supiot, “Dogmas and Rights,” *New Left Review*, 21 (May/June 2003), pp. 123–26. ซึ่งสามารถนำมาพิจารณาเทียบกับบทความ “พื้นที่ทางการเมืองหลังสมัยใหม่” ของนิธิ เอียวศรีวงศ์ ที่อ้างถึงในเชิงอรรถ ๓

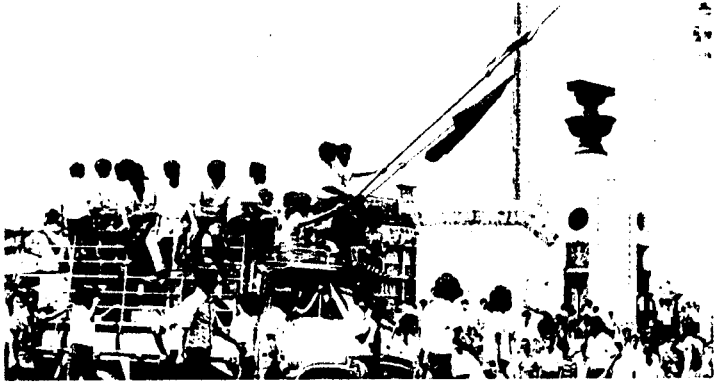
จัดโดย

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
สมาคมจดหมายเหตุไทย
ชมรมอุษาคเนย์ศึกษา

(รชฎ รัตนวราหะ, อัครพงศ์ คำคุณ, อนุชาติ ตริโรจน์พร, กุลพัทธ์ มานิตยกุล,
สนธยา ชัยสารเสรี, ตุลยา อารยะพิสุทธิกุล, อธิเดช เตรียมไพบุลย์กิจ,
มรกตวงศ์ ภูมิพลับ)

โครงการ “บรรยายสาธารณะ-ตลาดวิชา-มหาวิทยาลัยประชาชน”
30 ปี 14 ตุลา กับประชาธิปไตยไทย

“...มหาวิทยาลัยย่อมอุปมาประดุจบ่อน้ำ บำบัดความกระหายของราษฎรผู้สมัครแสวงหาความรู้ อันเป็นสิทธิและโอกาสที่เขาควรมีควรได้ ตามหลักแห่งเสรีภาพในการศึกษา รัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรเห็นความจำเป็นในข้อนี้ จึงได้ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้น...

ยิ่งในสมัยที่ประเทศของเราดำเนินการปกครองรับรัฐธรรมนูญเช่นนี้แล้ว เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีมหาวิทยาลัยสำหรับประชาชนความรู้ในวิชาธรรมชาติและการเมืองแก่พลเมืองให้มากที่สุดที่จะเป็นไปได้ เปิดโอกาสให้แก่พลเมืองที่จะใช้เสรีภาพในการศึกษากว้างขวางยิ่งขึ้นเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติสืบไป...”

ปรีดี พนมยงค์